

УДК 001.8:37.014.5

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.65-2.22>**Т. В. Сич**

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

СФОРМОВАНІСТЬ ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

У статті висвітлено результати аналізу сформованості понятійно-категоріального апарату методології досліджень проблем управління освітою. Поява структурованої понятійної системи у методологічній теорії свідчить про становлення її як самостійного наукового знання. Висвітлено різні погляди у науковому дискурсі щодо взаємозалежності філософії, логіки науки, методології пізнання.

Аналіз розвитку методології науки та її понятійної системи дозволив визначити чинники формування понятійного апарату. Розглянуто трансформацію трактування понять на рівнях філософії, загальної методології досліджень та методології конкретної науки.

Визначено структурні складники понятійно-категоріального апарату методології досліджень проблем управління освітою, в основі якого містяться філософські категорії, поняття загальної методології пізнання та методології педагогічних досліджень. Специфічні поняття методології досліджень проблем управління освітою знаходяться на етапі формування, проблемне поле методології досліджень проблем управління освітою окреслюють поняття теорії управління освітою.

Аналіз формування понятійної системи методології досліджень проблем управління освітою надав змогу визначити засоби розвитку понятійно-категоріального апарату методології досліджень проблем управління освітою. Перший – це конкретизація вже відомих понять у межах предмета наукової галузі. Другий – це поповнення понятійної системи поняттями інших наук, що відбувається завдяки поширенню міжпредметних зв'язків та використанню методів дослідження інших наукових галузей. Третій – це формування нових понять в межах методології досліджень проблем управління освітою у процесі науково-дослідної діяльності.

Наявність таких понять у терміносистемі методології досліджень проблем управління освітою зафіксовано у другому десятиріччі XXI століття, що свідчить про її розвиток як окремого напрямку методології.

Ключові слова: методологія досліджень, управління освітою, наукові поняття, понятійно-категоріальний апарат, дослідження проблем управління освітою.

Постановка проблеми. Становлення будь-якої області наукового знання пов'язане з розвитком понять, які характеризують певний клас та вказують на сутнісну єдність явищ, які досліджуються в межах цієї наукової галузі та конструюють предметне поле даної науки. Одним із показників переходу наукового знання на якісно новий теоретичний рівень є поява структурованої понятійної системи. Питання систематизації понятійного апарату є однією з найважливіших методологічних проблем. Виявлення і вивчення чинників, закономірностей цього процесу має велике значення для розуміння механізмів розвитку і функціонування наукового знання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування методології науки розглядалися у працях В. Бондаря, А. Зинов'єва, В. Садовського, Н. Овчиннікова, В. Швирьова, П. Копніна, М. Мостепаненко, О. Новікова, П. Таванця, В. Штоффа, Г. Щедровицького та інші.

Розробкою термінологічного апарату у сфері управління освітою займалися М. Галагузова, Г. Єльнікова, В. Крижко, А. Моїсєєв, М. Мурашко,

В. Пікельна, В. Полонський, М. Поташник, М. Черпінський, Є. Хриков, В. Шаповалова. Аналіз термінології теорії управління освітою здійснено у роботах О. Адаменко, Е. Хрикова, В. Шаповалової, Н. Місько. Аналіз сформованості понятійно-категоріального апарату методології досліджень проблем управління освітою у науковій літературі відсутній.

Мета статті. На основі ретроспективного розгляду розвитку методологічного знання та чинників формування його понятійної системи у вітчизняній науці надати характеристику сформованості понятійно-категоріального апарату методології досліджень проблем управління освітою.

Виклад основного матеріалу. Вивчення загальних методів пізнання і перетворення дійсності, засобів і методів формування й розвитку нового наукового знання, достовірності результатів пізнавального процесу, загальних зв'язків і відносин, якими характеризується реальний світ, загальних законів розвитку природи і суспільства довгі часи було провідним завданням філософії та методології наукового пізнання як складової філософії. Саме на цьому рівні формується над-

предметне знання, яке відповідає вищим вимогам достовірності, не потребує доказу та є орієнтиром досліджень в окремих галузях науки.

Понятійний апарат цього рівня – це широкі поняття-категорії, які мають статус загальності, універсальності, це такі категорії як причина, наслідок, необхідність, випадковість, можливість, об'єкт, предмет, дійсність, розвиток та інше. На основі загальних уявлень про світ (матерію, рух, простір, час) і пізнання, що склалися в межах філософського світорозуміння, формуються вихідні принципи пізнання, пізнавальної діяльності, які лежать в основі методів наукового дослідження.

Філософські поняття стали методологічною базою для формування понятійно-категоріального апарату багатьох наук. Проте, вони не прямо переносяться на вивчення конкретних явищ. Аналізуючи взаємозалежність філософіє та методології пізнання В.І. Бондар зазначає: «Філософські положення застосовуються до явищ ніби опосередковано, через систему конкретизованих на їх основі спеціальних понять. Такі поняття можуть скластися в практиці досліджень стихійно, без чіткого впливу філософських положень, але цей вплив завжди можна виявити під час наступного аналізу. Хоча понятійний апарат методології наукового пізнання, як правило, складається в процесі вирішення практичних завдань наукового дослідження, на його формування явно чи неявно впливають певні філософські постулати» [1, с. 64].

Також на певному етапі розвитку методології вважалося, що проблеми методології наукового пізнання мають розроблятися переважно як проблеми логіки наукового дослідження. Ряд вчених (А.А. Зинов'єв, В.Н. Садовський, Н.Ф. Овчинников, В.С. Швирьов, П.В. Копнін та інші) фактично отожднювали терміни «логіка науки», «логіка наукового дослідження» і «методологія наукового пізнання». П.В. Копнін зазначає, що логіка науки охоплює те «...що П.В. Таванець і В.С. Швирьов називають «логікою наукового пізнання», В.Н. Садовський – «логікою й методологією науки», а Н.Ф. Овчинников – «теорією наукового знання» [4, с. 258–259].

Обмеження методології пізнання лише логікою зводить її до аналізу логічної структури наукового знання у зв'язку із самою сутністю логіки як вчення про мислення в поняттях. Такі погляди підтримувалися не всіма науковцями-методологами того часу. М.В. Мостепаненко у розробленні «загальної теорії науки» провідну роль віддає методології науки, якій необхідно залучити весь науковий апарат сучасної формальної логіки та спирається на теорію пізнання й філософію [5].

Сучасна методологія науки використовує цілий комплекс понять з логіки, а саме: абстракція, аксіома, алогізм, аргумент, верифікація, демон-

страція, диз'юнкція, доказ, класифікація, коло в доведенні, кон'юнкція, логічні помилки, логіка дослідження, логічне структурування, метатеорія, семіотика, семантика, поділ обсягу поняття, постулат, формальна логіка та інше. В.І. Бондар підкреслює, що основою задля виокремлення методології наукового пізнання як теорії загальних методів дослідження, що склалися в науках протягом усього часу їхнього існування, є те, що методологія наукового пізнання не оперує безпосередньо філософськими положеннями, а конкретизує їх відносно до досліджуваних явищ природи і суспільства [1].

Ми згодні з науковцем, що саме в конкретизації понять і категорій, законів та принципів відносно предметного поля дослідження виявляється специфіка певної галузі пізнання. Прикладом такої конкретизації понять може бути порівняння визначення поняття «об'єкт» у різних джерелах. У філософському словнику «об'єкт» (від лат. Objectum – предмет) – «річ», «предмет».

З кінця XVIII століття (особливо у Канта) об'єктом називають те, що протистоїть суб'єкту, а саме свідомості, внутрішньому світу як дійсності, як частина зовнішнього світу. Зараз його більш влучно називають реальним об'єктом. Раніше поняттям «об'єкт» визначали те, що у середині мислення або свідомості протистоїть явищам думки у якості розумового предмету і зараз точніше має назву ідеального об'єкту [12, с. 315–316]. Отже, у філософському трактуванні протиставляється об'єктивне та суб'єктивне сприйняття явищ дійсності, що стає основою визначення поняття «об'єкт».

В «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренко об'єкт визначається як «фрагмент дійсності, на який спрямовано практичну або пізнавальну діяльність суб'єкта. Він відтворюється у знанні на основі практично перетворювальної взаємодії з ним суб'єкта [3, с. 236]. Філософське протиставлення суб'єкта та об'єкта підкреслюється пізнавальною спрямованістю діяльності суб'єкта на об'єкт. У вимогах до оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій (2011 р.) наводиться наступне визначення: «Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для дослідження» [2]; «Об'єкт дослідження – методологічна характеристика дослідження; процес чи явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення».

Визначаючи об'єкт дослідження, варто дати відповідь на питання: що розглядається?» [8, с. 170]. Отже, за цим визначенням об'єкт дослідження має спричиняти появу проблемної ситуації, для вирішення якої він саме й має вивчатися. Ще більшої конкретизації набуває визначення поняття «об'єкт» відносно досліджень у педагогіці.

Автор наводить декілька формулювань із словників навчальних посібників з організації науково-педагогічних досліджень: «Об'єкт дослідження в педагогіці – це певний процес, певне педагогічне явище, яке існує незалежно від суб'єкта пізнання і на яке спрямована увага дослідника» [6, с. 179]. «Об'єкт дослідження – педагогічні процеси, явища, що містять суперечності і породжують проблемну ситуацію» [10, с. 334]. «Об'єкт дослідження у педагогіці – конкретні предмети, явища та процеси педагогічної діяльності, або ж їхні властивості, зв'язки та відношення, відібрані для спеціального вивчення; об'єктом дослідження може бути будь-яка матеріальна чи ідеальна система» [13, с. 466].

У наведених трактуваннях акцентується увага на тому, що об'єктом дослідження в педагогіці можуть виступати педагогічні явища та процеси. У першому формулюванні присутнє протиставлення об'єкта дослідження відносно суб'єкта пізнання, що відповідає сутності філософського трактування. У другому трактуванні підкреслюється обов'язковість наявності проблемної ситуації, спричиненої об'єктом дослідження, що відповідає загальнометодологічному визначенню поняття. Така умова відсутня у третьому визначенні, де об'єктом дослідження є те, на що спрямована увага дослідника у межах предметного поля педагогіки. Це трактування конкретизує педагогічне визначення поняття «об'єкт» як спрямованість пізнавальної діяльності дослідника (суб'єкта) на конкретні предмети, явища та процеси педагогічної діяльності (об'єкт). Отже, на прикладі аналізу формулювань цього поняття можна простежити, що на філософському рівні дається загальне широке сутнісне визначення понять.

Далі це поняття може знаходити конкретизацію у предметному полі певної науки. На нашому прикладі це педагогічна наука та загальна методологія наукового пізнання. Наступний етап конкретизації цих понять здійснюється вже на рівні методології досліджень конкретної науки. У нашому прикладі це рівень методології педагогічних досліджень. Якщо розглядати ці поняття з точки зору методології досліджень проблем управління освітою, на наш погляд, об'єктом досліджень у сфері управління освітою мають виступати явища та процеси управлінської діяльності, які відібрані для спеціального вивчення у зв'язку з наявністю певної суперечності, яка породжує проблемну управлінську ситуацію. У цьому визначенні здійснено спробу конкретизації поняття на рівні методології досліджень проблем управління освітою, понятійний апарат якої знаходиться на етапі становлення та розвитку.

На рівні загальної методології у працях видатних науковців-методологів, у офіційно прийнятих

вимогах до оформлення дисертацій знайшли визначення поняття, які характеризують понятійний апарат наукового дослідження: проблема дослідження, тема, актуальність, об'єкт і предмет дослідження, меті і завдання, гіпотеза, методологічні і теоретичні засади, наукова новизна, теоретична значущість результатів, практичне значення результатів, апробація та впровадження результатів дослідження, достовірність (вірогідність) результатів, методи дослідження. Саме вони є основними категоріями методології, які вже можуть конкретизуватися на рівні методології конкретної науки, як було продемонстровано.

Також на рівні загальної методології дослідження сформувалися поняття, які характеризують види наукової продукції, структуру наукового тексту, загальнонаукові методи дослідження тощо. Необхідно підкреслити, що понятійно-категоріальний апарат конкретної науки зазвичай містить центральне поняття, яке позначає всю досліджувану область і відрізняє її від інших предметних областей наук. У свою чергу, інші поняття категоріально-понятійного апарату тієї чи іншої науки відображають диференціацію вихідного, стрижневого поняття, доповнюють його, розкривають сутнісні характеристики його предметного поля.

Методологія, як базове поняття методології науки та компонента системи методологічного знання різних галузей наук, має багато визначень, які не завжди узгоджуються між собою, нерідко висвітлені дослідниками з протилежних позицій. Методологія виступає як галузь пізнавальної діяльності, а також як система знань про підходи, принципи, способи й методи здобуття знань відповідно до предмета розгляду.

У процесі розвитку науки формуються різні моделі методологічного знання: це діалектична методологія, системна методологія, синергетична методологія, методологія художньої діяльності та методологія освіти, загальнонаукова методологія, постнекласична методологія, прогностична методологія, методологія змін парадигм та ін. Кожна з названих методологічних систем збагачує понятійний апарат методологічної теорії новими термінами. Наприклад, у навчальному посібнику Ю.П. Сурміна (2003), присвяченому розгляду теорії систем, системного підходу та системного аналізу як важливіших досягнень методології ХХ століття, наводиться термінологічний словник із 387 категорій та понять, які розкривають сутність теорії систем та системної методології [7].

У зв'язку з поширенням використання методів математичної статистики у наукових дослідженнях гуманітарної сфери, понятійно-категоріальний апарат методології досліджень поповнився термінами з математичної статистики. Поширення міждисциплінарних зв'язків та використання методів суміжних наук теж сприяло розширенню поня-

тійно-категоріального апарату методології досліджень поняттями з методології психологічних, соціологічних, філологічних досліджень.

Про розвиток певної наукової галузі свідчить як формування терміносистеми, так і відображення її у спеціальних словниках. Існують філософські словники, словники математичних понять, психологічних понять, словники української мови та інше. Проте, спеціалізовані словники понять з методології наукових досліджень відсутні. Зазвичай ці поняття висвітлюються у нормативній літературі, у дисертаційних роботах, входять до словників понять конкретних наук, узагальнюються як словники термінів у навчально-методичній літературі з організації та методології наукових досліджень, що підкреслює міжпредметне, загальнонаукове значення методології досліджень.

У другій половині ХХ століття починають активно розвиватися методології конкретних наук, які конкретизують поняття у межах свого предмету дослідження, розробляють нові методи досліджень та формулюють нові методологічні поняття. На початку ХХІ століття з'являється навчально-методична література з методології досліджень у конкретних наукових галузях, у якій узагальнюються поняття методології досліджень цих конкретних наук. Прикладом такої літератури є посібник для студентів ЗВО А. Філіпенко, присвячений питанням методології і методів наукових досліджень, їх застосування в економічних науках (2004).

Посібник містить короткий словник термінів із 76 понять, більшість з яких філософського, загальнонаукового методологічного значення, також присутні поняття з математичної статистики та економічні терміни [11]. У 1997 р. видається «Український педагогічний словник» С.У. Гончаренко, який містить близько 3 000 понять з теорії, історії і практики навчання та виховання, базові педагогічні теорії, концепції й погляди, педагогічні течії і школи, вітчизняний та зарубіжний досвід, дані про відомих діячів освіти, педагогів [3]. У словнику наводяться більше 50 понять, які характеризують загальну методологію пізнання та методологію досліджень. Їх визначення наводиться зі загальнонаукової точки зору, філософські категорії трактується з філософської позиції. Деякі поняття отримують додаткове педагогічне трактування або приклади їхнього вживання у педагогічній практиці. Також у словнику більше 10 понять, які безпосередньо характеризують методологію педагогічних досліджень. Крім того, словник містить значну кількість понять, які характеризують освітні процеси, структуру освіти, поняття з суміжних наук, особливо з філософії. Проте, словник має дуже невелику кількість понять, які характеризують процеси управління в освіті та зовсім відсутні поняття, які відбива-

ють специфіку методології досліджень проблем управління освітою.

Практика формування термінологічних словників у навчально-методичній літературі з методології педагогічних досліджень поширюється у другому десятиріччі ХХІ століття. У навчальному посібнику для студентів вищої педагогічної школи, зокрема музичних спеціальностей, вчителів, аспірантів В.В. Тушевої.

«Основи наукових досліджень» (2014 р.) розглядаються питання методології, логіки і організації педагогічного дослідження [10]. Видання містить термінологічний словник із 148 понять, більшість яких філософського, загальнонаукового та загальнометодологічного походження. Присутні поняття з математичної статистики, соціології, психології, а також педагогічні поняття, які складають 24% від кількості понять у словнику та розкривають сутність педагогічного процесу. Деякі поняття конкретизують загально методологічні терміни, а саме: логіка педагогічного дослідження, мета в педагогічному дослідженні, кількісна характеристика педагогічного явища, закон педагогічний; а також представляють специфічні методи педагогічного дослідження: інтроспекція, педагогічний експеримент. Деякі загальнометодологічні терміни трактується з позиції педагогіки. Подібний підхід до формування термінологічних словників спостерігається і в інших посібниках.

Значна увага приділена визначенню категоріального апарату науково-педагогічного дослідження у навчальному посібнику «Науково-педагогічне дослідження: навчальний посібник для магістрантів» (2015 р.), підготовленого групою науковців (Н.Н. Чайченко, О.М. Семенов, Л.М. Артюшкіна, О.М. Рудь) [6]. Термінологічний словник посібника складається з 300 понять. Серед яких присутні філософські, загальнонаукові категорії, поняття методології пізнання, математичної статистики, з психології та педагогіки. Наводяться філологічні та бібліографічні поняття, які характеризують науковий текст; поняття, які розкривають сучасний стан розвитку науки та освіти, сучасну тенденцію щодо інформатизації освіти. У словнику присутні поняття, які характеризують процес управління освітою, які складають приблизно 3% від загальної кількості термінів. Проте, у словнику зі 101 терміном навчального посібника Ф. Швець для студентів ЗВО, які навчаються за програмою підготовки бакалаврів спеціальності «Менеджмент» (2013 р.), поняття, які характеризують специфіку предмету (менеджмент) та методологію його дослідження, відсутні [14].

Об'ємний термінологічний словник (540 понять) містить навчальний посібник «Методологія наукової діяльності», підготовлений групою науковців за редакцією професора Д.В. Чернілевського [13]. У посібнику висвітлені технології наукової

діяльності на прикладі педагогіки, педагогічної синергетики, психології, екології, інженерної механіки та економіки з позиції філософсько-практичних аспектів. Термінологічний словник посібника містить велику кількість понять, які характеризують сучасний стан освіти, науки і техніки. Склад термінів і методології розширений поняттями системної методології та синергетики. Також у словнику зустрічаються більше 20 понять, які характеризують процес управління.

Першим в історії педагогіки України системним зібранням терміносистеми з актуальної проблеми підготовки науково-педагогічних кадрів є «Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти», підготовлений колективом авторів на базі ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» за науковою редакцією Є.Р. Чернишової [9]. Словник містить понад 550 тлумачень освітянських термінів, категорій, понять. Більш ніж 160 понять словника характеризують різні складові процесу управління освітою, що становить 64% від загальної кількості понять видання. 5% понять характеризують методологію дослідження проблем управління освітою. Це поняття «аудит управлінський», «аудит управлінської діяльності», «моніторинг діяльності», «моніторинг прогресу», «моніторинг стратегії», «моніторинг у закладі післядипломної педагогічної освіти», «моніторинг якості освіти», «оцінка особистісних якостей персоналу», «оцінка результатів праці», «педагогічна експертиза», «прогнозування», «рейтингова оцінка», «самооцінка» та інші. Поняття загальної методології досліджень та методології педагогічних досліджень представлено 40 термінами, що складає 16% від загальної кількості понять. Інші 15% понять характеризують вітчизняну систему освіти та науки. Можна зробити висновок, що це видання є першим в Україні, що містить поняття методології дослідження проблем управління освітою та ґрунтовно розкриває на понятійному рівні її предмет.

Висновки та пропозиції. Понятійно-категоріальний апарат теорії методології досліджень проблем управління освітою знаходиться на стадії формування. Його основу складають філософські категорії, поняття загальної методології пізнання та методології педагогічних досліджень. Їхнє трактування зазвичай не адаптоване до специфіки досліджень управління освітою.

Також структурними складовими понятійно-категоріального апарату методології досліджень проблем управління освітою виступають специфічні поняття, які характеризують науково-дослідний процес у галузі управління освітою та предметне поле досліджень.

Встановлено, що предмет досліджень ґрунтовно окреслюють поняття теорії управління осві-

тою, про понятійний апарат якої на сучасному етапі розвитку можна говорити як про системне формування. Поняття, які відбивають специфіку процесу наукових досліджень у цій галуззі, знаходяться на стадії розвитку, представлені незначною кількістю та у науковій літературі з'являються тільки у останнє десятиріччя XXI століття.

Проведена ретроспектива формування понятійної системи методологічного знання показала, що існує декілька шляхів її розвитку. Перше – це конкретизація вже відомих понять у межах предмета наукової галузі. Саме цей спосіб виокремив методологію у самостійну наукову галузь із площини філософії. Також конкретизація загально-методологічних понять відбувається на рівні конкретних наук.

Другий спосіб розвитку понятійно-категоріального апарату теорії методології – це поповнення її поняттями інших наук, що відбувається завдяки поширенню міжпредметних зв'язків та використанню методів дослідження інших наукових галузей.

Третій спосіб – це формування нових понять в межах методології досліджень проблем управління освітою у процесі науково-дослідної діяльності. Саме ці поняття відбивають особливості методології досліджень проблем управління освітою.

Наявність таких понять у терміносистемі методології досліджень проблем управління освітою починаючи з другого десятиріччя XXI століття свідчить про певний її розвиток як окремого напрямку методології досліджень. Проте, недостатня представленість у понятійно-категоріальному апараті теорії методології досліджень проблем управління освітою специфічних понять, які характеризують процес досліджень, не дає можливості говорити про неї як цілісну систему на сучасному етапі її розвитку.

Список використаної літератури:

1. Бондар В.І. Методологія та філософія наукового пізнання: подібність, відмінність, взаємозбагачення. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. с. 59–68
2. Вимоги до оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій. Бюлетень ВАК України. 2011. № 9–10. С. 2–10.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник: бл. 3 000 сл. гол. ред. С. Головка; ред. С. Каверіна. К. : Либідь, 1997. 376 с.
4. Копнин П.В. Логические основы науки. К., 1968. С. 258–259.
5. Мостепаненко М.В. Методология научного познания, ее предмет и сущность. *Методология научного познания: естественные и технические науки : сборник*. Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1974. Вып. 1. С. 8–12.

6. Науково-педагогічне дослідження: навчальний посібник для магістрантів. Укладачі: Н.Н. Чайченко, О.М. Семенов, Л.М. Артюшкіна, О.М. Рудь. Суми : СОІППО, 2015. 190 с.
7. Сурмин Ю.П. Теория систем и системный анализ : Учеб. пособие. К. : МАУП, 2003. 368 с.
8. Тарелкін Ю.П., Цикін В.О. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Суми : Видавництво СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2010. 196 с.
9. Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти. авт. кол.: Є.Р. Чернишова, Н.В. Гузій, В.П. Ляхоцький [та інші]; за наук. ред. Є.Р. Чернишової. К. : ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2014. 230 с.
10. Тушева В.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник. Харків: «Федорко», 2014. 408 с
11. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій : Посібник. К. : Академвидав, 2004. 208 с.
12. Философский энциклопедический словарь. М. : ИНФРА-М, 2006. 576 с.
13. Чернілевський Д.В. Методологія наукової діяльності : Навчальний посібник: Вид. 2-ге, допов. за ред. Д.В. Чернілевського. Вінниця : Вид-во АМСКП, 2010. 484 с.
14. Швець Ф.Д. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник. Рівне : НУВГП, 2013. 208 с.

Sych T. The formation of conceptual-categorical apparatus of research methodology to the problems of education management

The article highlights the results of the analysis of the formation of the conceptual and categorical apparatus of the research methodology to the problems of education management. The appearance of a structured conceptual system in the methodological theory testifies to its formation as an independent scientific knowledge. Various views in the scientific discourse concerning interdependence of philosophy, logic of science, methodology of cognition are covered.

The analysis of development of methodology of science and its conceptual system allowed to define the factors of formation of the conceptual apparatus. The transformation of concepts interpretation at the levels of philosophy, general research methodology and methodology of specific science are considered. The components of the conceptual and categorical apparatus of the research methodology to the problems of education management, which is based on philosophical categories, concepts of general methodology of cognition and methodology of pedagogical research, are determined.

Specific concepts of the research methodology to the problems of education management are at the stage of formation, the concepts of theory of education management define the problematic field of the research methodology to the problems of education management. The analysis of the formation of the conceptual system of methodological knowledge provided an opportunity to determine the means of development of the conceptual and categorical apparatus of the research methodology to the problems of education management.

The first is the specification of known concepts within the subject of the scientific field. The second is the extension of the conceptual system to the concepts of other sciences, which is due to the spread of interdisciplinary connections and the use of research methods in other scientific fields. The third method is the formation of new concepts within the research methodology problems of education management in the process of research activities. The presence of such concepts in the terminology of the research methodology to the problems of education management is noted in the second decade of the 21st century, which indicates its certain development as a separate direction of the research methodology.

Key words: *research methodology, education management, scientific concepts, conceptual and categorical apparatus, research of education management problems.*